



## **Mērķis**

Izstrādāts metodiskais materiāls literatūras skolotājiem, kurā rodamas idejas latviešu jaunromantiķa J. Poruka personības un daiļrades apguves stundām. J. Poruka daiļrades vērtīborientējošai apguvei metodiskās sistēmas variantā paredzētas 8 mācību stundas. Katrai stundai formulēts stundas temats, mērķi, darba organizācijas formas, metodes un metodiskie paņēmieni, skolotāja un skolēnu sadarbības iecere, kā arī stundas konspekts iespējamajai stundas norisei, darba lapas un papildus materiāls, ko skolotājs var izmantot un variēt pēc saviem ieskatiem. Atsevišķām literatūras stundām piedāvāti skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas kritēriji. Piedāvātais metodiskās sistēmas variants var rosināt profesionālo skolu jauniešus aktualizēt sev nozīmīgas vērtības J. Poruka daiļradē un pilnīgot jauniešu vērtību sistēmu. J. Poruka daiļrades vērtīborientējošā apguve varētu sekmēt skolēnu virzību ne tikai vērtīborientējošā aspektā, veicinātu skolēnos vērtību pašaktualizāciju un radītu emocionālu līdzpārdzīvojumu, bet arī palīdzētu izprast Jāņa Poruka – spilgta latviešu jaunromantiķa – daiļrades māksliniecisko neatkārtojamību, savdabību un nozīmi latviešu literatūrā.

1.,2. stunda. **Jāņa Poruka personība un daiļrade** (2 stundas).

### ***Stundas mērķi:***

1. Noskaidrot nozīmīgākos, spilgtākos notikumus J. Poruka dzīvē, to ietekmi uz rakstnieka personību un daiļradi.
2. Rosināt skolēnus izzināt J. Poruka dzīves vērtību orientāciju, iepazīstot dzejnieka personību.
3. Rosināt skolēnus pārdomāt J. Poruka daiļrades nozīmi un tās vietu latviešu literatūrā.

### ***Darba organizācijas formas:***

1. Frontālais darbs.
2. Grupu darbs.
3. Individuālais darbs.

### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Prāta vētra.
2. Domu karte.
3. Galerija.

4. Brīvais raksts.

***Skolotāja un skolēnu sadarbības iecere stundā:***

1. Skolotāja rosina skolēnus atsaukt atmiņā savas zināšanas par J. Poruku; apkopo tās domu kartē uz tāfeles, aicinot skolēnus to darīt pierakstos.
2. Skolotāja skolēnus sadala grupās.
3. Skolēni strādā ar skolotājas sagatavotajām darba lapām par J. Poruka biogrāfiju un daiļradi.
4. Katra grupa iepazīstina klasi ar savu darbu. Skolotāja papildina, precizē.
5. Skolotāja aicina skolēnus papildināt domu karti.
6. Skolēni raksta brīvo rakstu par galvenajām vērtībām J. Poruka dzīvē.

Skolotājs piedāvā katrai grupai savu darba lapu (1., 2., 3., 4., 5., 6. darba lapa):

1. ***Dzejnieka Jāņa Poruka bērnība.***
2. ***Dzejnieka Jāņa Poruka skolas gadi.***
3. ***J. Poruka mūzikas studijas Vācijā.***
4. ***Jāņa Poruka atgriešanās Latvijā.***
5. ***Jāņa Poruka krēslas gadi.***
6. ***Jāņa Poruka daiļrades vērtības.***

Darba lapu sagatavošanā izmantoti šādi avoti un literatūra:

1. Butevica, Mudīte. (1993) *Jānis Poruks*. Rīga: Izglītība, 52 lpp.
2. Egle, Rūdolfs. (1930) *Poruku Jānis: dzejnieka dzīve un darbi*. Rīga: J. Rozes apgāds, 223 lpp.
3. Mauriņa, Zenta. (2003) *Jānis Poruks un romantisms*. Rīga: Daugava, , 187.-189.; 201.-202. lpp.
4. Veselis, Jānis. (1936) Jānis Poruks. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Literatūra, 7.- 46. lpp.

Skolotāja piedāvā skolēniem iepazīties un izvērtēt J. Poruka konkrēto dzīves posmu, akcentējot latviešu romantiķa personības šķautnes.

## Dzejnieka Jāņa Poruka bērnība (1871-1881)



J. Poruks ir dzimis Vidzemē, Druvienas Prēdeļos 1871. gada 13. oktobrī. Dzejnieks pasaulē nāca tumšā rudens bezmēness naktī, kad pār Druvienas īpatnējo ainavu gulās smaga, necaurredzama tumsa. Dzejnieka bērnības gadi ir aizritējuši brīvā vaļā, savu vecāku – Jēkaba un Līzes, tāpat arī vectēva Kriša Poruka aizgādībā. J. Poruks ir cēlies no zemkopju kārtas, tēva Jēkaba līnijā no vecas un pagastā ļoti izplatītas saimnieku dzimtas, tāpat māte Līze Krastiņa bija saimnieka meita. Ģimenē valda saskaņa, latviskā sirsnība un darba mīlestība. Jebkuru naidu un ļaunprātību katrs uzlūko par grēku. Tēvs vienmēr ir aizņemts pagasta darīšanās, tādēļ vislielāko ietekmi uz mazā Jāņa garīgo attīstību ir atstājuši vectēvs un māte (Egle 1930).

Pirmie saulainie dzīves gadi paiet lauku vienkāršībā savu piederīgo vidū. Savus agrīnos iespaidus un bērnības izjūtas dzejnieks vēlāk atspoguļo savos darbos, tēlojumos un atmiņās. *Iespaidu kustība, plaša un daudzkrāsaina, izaugusi, pateicoties zēna dzīvai uztverei jau mazotnē, kad katrs atgadījums parastajā zemniecības apstākļu šaurībā liekas vilinošs un pārvēršas par lielu notikumu.* Dzejnieka bērnība ilga tieši desmit gadu, ko J. Poruks pavada „Prēdeļos” – brīvē un bezrūpībā. Gandrīz nekādi pienākumi mazajam Jānim netika uzdoti, un viņš audzis pat pārlieku lielā brīvībā un bezrūpībā. Cik vien iespējams, vecāki savu pirmdzimto lutina un nespiež ar varu pie darba. Zēns strādā tikai tādus darbus, kas viņam pašam ir pa prātam. Jānim ir šādas tiesības, jo starp citiem bērniem viņš tēvam, bet sevišķi mātei, ir tas mīļākais, tas luteklītis, kā to dzejnieks pats atzīst:

*Auklētis, pajāts tiku,  
Mīļots vairāk nekā citi,  
Tāpēc izaugu par tādu,  
Kurš nu sūdzas, ka iet grūti.*

Dzejnieka bērnība ir iespaidiem bagāta. Tā pāiet, ielūkojoties tuvākā un tālākā apkārtnē un ļaudīs. Poruku Jānim nav sava bērnības tēlojumu krājuma, bet savi bērnības tēlojumi dzejniekam ir. Un to ir daudz. Saliekot visus kopā, iznāktu vesela grāmata. J. Poruka bērnības iespaidi nebeidzas ar „Prēdeļu” sētas robežām. Zēns iepazīst arī savu dzimto pusi un tās ļaudis.

*Liela nozīme dzejnieka dzīvē un darbā allaž ir bijusi bērnībā iegūtajiem reliģiskajiem priekšstatiem un kristīgajam pasaules uzskatam. Bībele un dziesmugrāmata – tas viss ietekmē zēna domāšanu un jūtas. Bērnībā Prēdeļu Jānis bijis kā fiziski, tā garīgi gluži parasts zēns, tikai vērīgāks, jūtīgāks, atminīgāks, ar savu spēcīgāku domas un iztēles varēšanu.*

Poruku Jānim bērnība ir un paliek pats skaistākais dzīves posms. Vēlākajos dzīves gados bērnības atmiņās Poruks kavējās ļoti bieži.

2. darba lapa

### **Dzejnieka Jāņa Poruka skolas gadi (1881-1892)**



1881.gadā Poruks uzsāk savas skolas gaitas Druvienas pagastskolā. Mazais Jānis jau prot lasīt, rēķināt un rakstīt un ļoti alkst pēc jaunām zināšanām. Šajā dzīves posmā zēna dzīve vēl ir ļoti cieši saistīta ar tēva mājām, tomēr, pārkāpjot skolas sliekšni, topošajam dzejniekam paveras jauna pasaule, kurā mazajam zemnieku puikam ir jāiekaro sava vieta, jāiepazīst sevi un citus daudzpusīgāk un dziļāk.

Par savu pirmo skolu J. Poruks uzraksta tikai vienu daiļdarbu „Kauja pie Knipskas”. Literatūrzinātnieks V. Ancītis raksta, ka šis daiļdarbs ir patiesi vēsturisks piemineklis ne tikai Poruka skolas laikam, Druvienas tā laika skolai, bet veselai Poruka paaudzei.

Pēc Poruka pirmā skolotāja J. Kalniņa atmiņām, topošais dzejnieks skolā ir veselīgs, pālecīgs, maza auguma zēns, kastaņbrūniem matiem un uzacīm. No sākuma

diezgan atturīgs un vēss, tomēr vēlāk parāda sevi kā čaklu un prātīgu skolēnu, kas nenaudojās un labi sadzīvoja ar pārējiem skolas bērniem. Bet kāpēc rakstnieks saka, ka „Es jaudu no tā laika tikai ļaunu”? Varbūt tāpēc, ka palutinātiem bērniem tas ir neizbēgami?

Īstais lūzums meklējams Poruku Jāņa pārlietu lielā jūtīgumā. Vaigu vaigā ar skarbu īstenību viņš satiekas tieši skolā, jo tikai skolā viņš dabū tuvumā ieraudzīt Buņģi un Cibiņu – šos divus pretstatus, topošo varmāku un vāju, godīgu un taisnīgu raksturu. Skolas pienākumi liek vairāk domāt, apsvērt, kļūt nopietnākam. Bērns sāk līdzināties pieaugušajam, vairāk saprast, un, ja daba ir devusi jūtīgu dvēseli, arī dziļāk pārdzīvot.

Sevišķi labi panākumi J. Porukam bija domu rakstos, kuros parādījās skaidra valoda un izteiksme, labs, sakarīgs domu gājiens un neparasti slēdzieni. Druvienas pagastskolā kopā ar savu brālēnu Kārli Kalniņu sacer kādu dziesmu par skolniekiem un skolotāju. Tas bija pirmais mēģinājums dzejā.

Tūlīt pēc pagastskolas beigšanas 1885. gadā J. Poruks iestājas Liezeres draudzes skolā, kur topošajam dzejniekam izpaužas pirmā literārā interese. Šajā laikā Poruks ar aizrautību lasa Gētes, Šillera, Lesinga, Puškina un Ļermontova rakstus. Skolas vadītāji modina Poruka interesi par vēsturi. Kādā no skolas izbraucieniem uz Tīrzas upi Poruks meklē pērles, un šis notikums ir priekšnosacījums idejai par fantāziju „Pērļu zvejnieks”.

Pēc draudzes skolas beigšanas Poruks atgriežas mājās. Viņa garīgā pasaule ir krietni paplašinājusies, literārās intereses ir nostabilizējušās. Diemžēl šajā laikā Porukam ir jāastopas ar dzīves realitāti, jo apstākļi ir tā izveidojušies, ka, iespējams, topošajam rakstniekam būs jāatsakās no turpmākajām studijām un jāpaliek tēva mājās par arāju. Tēvs atrod dēlam darbu Velēnas Cepļa muižā pie draudzes notāra D. Jansona par skrīveri, bet ilgi šajā amatā Poruks nepaliek, jo nespēj strādāt noteiktu darbu. Pēc dažiem mēnešiem topošais rakstnieks atgriežas mājās un jau nākamajā vasarā gatavojas trešajiem Vispārējiem dziesmu svētkiem. Atrazdamies pirmo reizi Rīgā, Poruks jūtas pacilāts un sajūsmināts. Lielpilsēta pārsteidz jaunekli ar latviešu kultūras un mākslas sasniegumiem.

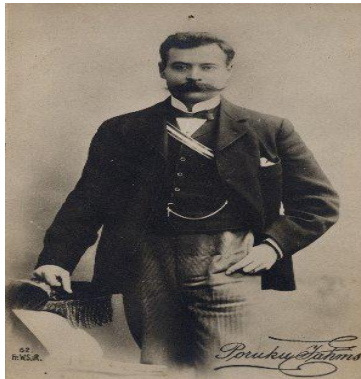
1888./89. mācību gadā J. Poruks ir Cēsu pilsētas skolas audzēknis. Šajā mācību iestādē Poruks papildina savas zināšanas krievu un vācu valodā, studē arī krievu klasisko literatūru, darbojas Cēsu literātu pulciņā, kur lasa referātus par rakstniecību un savus

sacerējumus. Šajā laikā dzejnieks sāk publicēties tādos laikrakstos kā Jelgavas „Tēvijā”, „Dienas Lapas” pielikumos.

Pēc Cēsu pilsētas skolas beigšanas iestājas Politehnikas priekšskolā. Ar to sākas Poruka mūžā vissvarīgākais posms, kas viņu aizveda arvien tālāk no mežu iejotās Druvienas uz Eiropas plašo kultūru ar tās izsmalcinājumiem. Dzejniekam sākas meklējumi pēc pamata un stabilitātes. Rodas problēma profesijas izvēlē, jo Porukam nav īsti skaidrības, kam pievērsties. Šajā laikā par J. Poruku ieinteresējas docents Hermanis fon Vestermanis, kurš paņem jauno dzejnieku savā aizgādībā. 1892. gadā J. Poruks pabeidz priekšskolu un atkal ir izvēles priekšā. Varētu studēt arhitektūru vai teoloģiju, tomēr izvēlas pievērsties mūzikai.

3. darba lapa

### **J. Poruka mūzikas studijas Vācijā (1893-1894)**



Izmantojot Vestermana atbalstu un mecenātu devību, Poruks 1893. gada februārī aizbrauc uz Vāciju, lai iestātos Drēzdenes konservatorijā studēt mūziku. *Pēc visa vērojams, ka svarīgs un pats spilgtākais dzejnieka dzīvē ir šis neilgais posms, kad atziņu slāpstošais gars dabū virzienu un jauneklīgais entuziasms sāk pieņemt noteiktākas formas.* Poruks iegrimst mākslas pasaulē un pilnīgi nonāk tās varā. Jaunais dzejnieks iestājas Drēzdenes karaliskā konservatorijā, kur apgūst klavierspēli, studē mūzikas vēsturi un ar sevišķu uzmanību pievēršas literatūras vēstures lekcijām. Šajā laikā Poruks raksta dramatiskus sacerējumus vācu valodā, kas diemžēl nav saglabājušies. Konservatorijā Poruks skaitās trīs mēnešus, kamēr pavisam neizzūd materiālie līdzekļi, jo dzejnieka aizgādnis Vestermanis atsakās turpmāk sūtīt pabalstu. Varbūt tāpēc, ka Poruks nestudē tik čakli, kā viņa mecenāti vēlētos. Varbūt viņš izšķiež pārāk daudz naudas.

Varbūt mecenātam kļuva skaidrs, ka savus kapitālus viņš iegulda nedrošā uzņēmumā, jo Poruks nav tik talantīgs, kā viņam licies. Bet varbūt mecenāti nosprieduši, ja tēvs izrādījies par tādu, uz kuru nevar paļauties, tad dēls droši vien nebūs labāks, jo šajā laikā arestē Poruka tēvu un soda uz trim gadiem. Dzejnieka tēvu apvairo zādzībā, un ģimene zaudē savas dzimtas mājas. 1893. gadā Poruku dzimta faktiski beidz pastāvēt: „Prēdeļus” izutrūpē, vectēvs aiz bēdām nomirst, tēvs notiesāts, visi pārējie izklīst kur kurais. Poruka dvēselē notiek iekšējais lūzums. *Skaistie plāni un nodomi ir sašķīduši kā ziepju burbulis. Varam patiesi pabrīnīties, kā šādos apstākļos Poruks nesalūst pavisam. Vārajā sapņotājā iemīt daudz vairāk spēka, nekā varētu likties.*

Mūziķis no Poruka neiznāk. Viņam neizdodas pierādīt, ka tam būtu kaut cik spilgtāks mūziķa talants. Taču mūzikas tuvumā viņš paliek visu mūžu – gan kā dedzīgs mūzikas kritiķis, gan kā klausītājs. Drēzdenes laiku Poruks uzskata par vienu no laimīgākajiem savā dzīvē. Neskatoties uz neveiksmēm literatūrā un mūzikā, Poruks iepazīst pasauli, Drēzdenes un Berlīnes kultūru un apkārtni, kas paplašina rakstnieka pieredzes apvāršņus. Aizraujas ar mākslām, apmeklē muzejus, galerijas, operas un teātra izrādes. Apmeklē jauno mūziķu, gleznotāju un dzejnieku pulciņu „Neatzītais mākslinieks”. Pulciņā Poruks atrod savām mākslinieciskajām tieksmēm atbilstošu sabiedrību. Tur viņš lasa savus darbus, dzird draudzīgu kritiku. *Īsais, bet pārdzīvojumiem un iespaidiem ārkārtīgi bagātais Vācijas periods iegūst jo nozīmīgu vietu un atspoguļojumu Poruku Jāņa darbos.* Garstāstā „Pērļu zvejnieks” Drēzdenē ir ļoti nozīmīga loma, jo tieši Drēzdenē stāsta galvenais varonis Ansis Vairogs izdzīvo savu mīlestības pilno dzīvi. Visur Porukam iet līdzī mīlestība. Drēzdenē ir Anna, klavierspēles studente, kā arī koklētāja Frīda un konservatoriste Roza.

Pēc atgriešanās no Drēzdenes Poruks patiesībā vairs nekā nav darījis, lai kļūtu par mūziķi. Pirmajā vietā ir un paliek literatūra.



### Jāņa Poruka atgriešanās Latvijā (1894-1897)



1894. gadā J. Poruks bez slavas un diploma atgriežas Latvijā. Dzejniekam nav pat reālas cerības uz kādu noteiktu iztikas avotu. Tomēr Poruks ir arī liels ieguvējs, jo divdesmit divu gadu vecumā viņš dzimtenē atgriežas kā nobriedusi personība ar neparasti lielu dzīves pieredzi, bagātu mākslas, literatūras pazīšanu un izpratni, ar saviem uzskatiem, kas atbilst tālaika Eiropas valdošajam garam.

Poruks atzīst, ka latvieši dzimtenē ir sākuši iet jaunus ceļus, kamēr viņš svešumā palicis veco gaitu gājējs. Latvijā darbojas Jaunā strāva, bet Poruks neiesaistās sabiedriskajās cīņās, atgriezies no svešuma, viņš vēl ilgi ir aizņemts ar Vāczemes iespaidiem.

Poruka literārajā biogrāfijā liela nozīme ir doktora Pētera Zālītes labvēlībai, kurš saskata dzejniekā talantu un ir gatavs publicēt gandrīz visu, ko dzejnieks saraksta. „Mājas Viesa” pielikumā parādās dažas Poruka dziesmas, stāsts „Perpetuum mobile” un „Pērļu zvejnieks”.

1895. gadā Poruks pieņem dzīves izaicinājumu un nolemj uzsākt kaut ko praktisku, jo saprot, ka ar rakstīšanu nespēs sevi nodrošināt. Dzejnieks pieņem muižas pārvaldnieka vietu, tomēr arī šajā amatā viņš nespēj ilgi uzturēties, jo trūkst lauku cilvēka gudrības un izturības, kā arī zināšanu par lauksaimniecību. Arī šo amatu J. Poruks atstāj un atgriežas Rīgā.

Veselības pasliktināšanās, asa kritika un nemitīga cīņa ar naudas trūkumu pakāpeniski sagrauj Poruku un noved dziļā pesimismā. Kā viens no iemesliem ir arī tas, ka dzejnieks tā arī nespēj sevi realizēt mūzikā, kas ir tik tuva Poruka būtībai.

1897. gadā J. Poruks iestājas Politehnikas institūtā ķīmijas fakultātē, cerībā, ka praktiskās zinātnes palīdzēs viņam atrast savu vietu dzīvē. Tomēr dzejniekam ar ķīmijas

studijām neveicas, jo Poruks arvien cītīgāk pievēršas literārajai darbībai. Šajā laikā viņš sāk rakstīt savu apjomā lielāko darbu – romānu „Rīga”.

Šis laiks Porukam ir diezgan produktīvs. *Poruka ražība šinī laikā pieņemas un nav izskaidrojama tikai ar eksistences jautājumu. Viņa radošais gars tiecas izpausties ar apbrīnojamu spēku, un, ja arī ne viss, dažreiz steigā un pa gadījienam uzrakstītais vienādas kvalitātes darbs, tomēr lielais vairums nāca pilnīgi gatavi, nobrieduši mākslas darbi.* Rodas daudz dzejoļu, vairāk nekā desmit prozas darbu, to vidū „Pērļu zvejnieks”. Poruks debitē arī drāmā. Zālīte publicē daudz Poruka recenziju par teātra izrādēm, koncertiem. Jānis Poruks kļūst populārs. Viņu pazīst visi latviešu lasītāji.

5. darba lapa

### Jāņa Poruka krēslas gadi (1899-1911)



1899. gadā sakarā ar pirmajiem ievērojamākiem studentu nemieriem no Politehnikas institūta izslēdz ļoti lielu studentu skaitu. Izslēgto studentu sarakstā ir arī J. Poruks, kaut arī studentu nemieros dzejnieks nav piedalījies.

1901. gadā Cēsu sarīkojumā J. Poruks iepazīstas ar savu nākamo sievu Ernestīni Pētersoni. Vēlāk dzejnieka sieva Erna Poruka savās atmiņās raksta: „*Otrā dienā agri saņēmu garu vēstuli, kurā bija skaisti aprakstīta mūsu māja, dārzs, es, un kurai bija uzruna „Mana līgaviņa”. Es nēsāju šo vēstuli visur līdz, man bija bailes, ka tikai kāds to neizlasa. Bet es taču neesmu vēl nekā viņam teikusi un arī neteikšu! Tomēr jutu, ka atstāt arī viņu nespēšu, tāpat to, ka nevienam viņš nebūs pa prātam.*” 1902. gadā Ernestīne Pētersone kļūst par Poruka sievu. Šajā laikā Poruks atkal iestājas Politehnikas institūtā Komerccinību nodaļā. Šis dzīves posms ir laimīgākais un mierīgākais dzejnieka mūžā. J. Poruks daudz strādā, saraksta vairākus meistariskus stāstus – „Baltās drānas”,

„Ērgelnieks”, „Viesis”, „Brūklenāju vaiņags”, poēmas „Zilizana sirdsdedze”, „Nebijušais un divi vientuļi”, „Diānas medības”. 1903. gadā dzejniekam piedzimst meitiņa Karmenīte – dzejnieka lielais lolojums un mīlestība. Savai meitiņai J. Poruks saraksta ļoti daudz bērnu dzejoļu, piemēram, „Karmenītes dziesmas”, „Pavasara simfonija”, Bērnu dzejas” u. c.

Tomēr laimei sekoja jaunas raizes. Drīz vien Poruks saslimst ar nerviem, dzejnieka veselība pamatīgi pasliktinājās. Nācās cīnīties ar nemitīgu naudas trūkumu. Dzīves rūpes un nestabila nākotne arvien vairāk noveda dzejnieku depresijā. 1905. gada nemieri stipri sašķoba Poruka garīgo veselību. Dzejnieks ārstējas Šenfelda nervu klīnikā, vēlāk Čiža nervu klīnikā Tērbatā. Brīvo laiku ārpus slimnīcas dzejnieks pavada kopā ar ģimeni laukos. *Poruka dzīve pēdējo piecu gadu posmā līdzinās mākoņainai rudens pēcpusdienai, kad saule jau pabāla vaigā – te atplaiksnījās pār briestošām druvām, te aizmācās.*

Dzejniekam tā arī neizdodas atveseļoties. Dvēseles disharmonija un vilšanās dzīvē, kā arī asa J. Poruka literāro darbu kritika noved dzejnieku pāragrā nāvē. Rakstniece Z. Mauriņa uzsver J. Poruka traģisko likteni: „*Poruks, liels estēts, iekšējās un ārējās kultūras cienītājs, bija spiests savas dzīves pēdējos mēnešus pavadīt netīrīgi nabadzīgā, pazeminošā apkārtnē.*” (Mauriņa 2003) 1911. gada 25. jūnijā lielākais latviešu tautas romantiķis klusi aiziet no šīs pasaules. Dzejnieka sieva E. Poruka savās atmiņās raksta : „*Palikusi viena mežā, aizgāju savā iemīļotajā vietā pie līkās ieviņas un raudāju tur ilgi un nevaldāmi. Ne jau par to, ka viņš bija miris, nu jau bija piepildījies viņa ilgu sapnis – bet par mūsu izputējušo dzīvi. Tā varēja tik jauka būt, bet beidzās tik drūmi un traģiski*”. J. Poruku apglabā Cēsīs Lauciņu kapos. 1924. gadā dzejnieka mirstīgās atliekas pārāpglabā Meža kapos Rīgā.

### Jāņa Poruka daiļrades vērtības



J. Poruks ir viens no jaunromantisma spilgtākajiem pārstāvjiem latviešu literatūrā. Rakstnieka daiļradē savijas vairāki stili, kas izveido organisku veselumu J. Poruka daiļradē. Rakstnieks un mākslas teorētiķis V. Eglītis uzsver, ka Poruks bija impresionists, jaunromantiķis, simbolists, pirmais latviešu inteliģences dzejnieks. *Poruks bija pirmais, kas piederēja tikai pats sev, savam mākslinieka – prātnieka garam; kas gribēja tikai dzīvot dziļāku dzīvi un paust, ko pārdzīvo.*

J. Poruks ir latviešu tautas dvēseles, sirdsdedzes un sāpju dzejnieks, kas aktualizē savā daiļradē mūžīgās vispārcilvēciskās vērtības. Viņa daiļradē mīlestība un humānisms izpaužas kā pati augstākā un cildenākā vērtība virs zemes. *Poruka vērtību skalā ir kāds ideāls, ar kuru vai kura dēļ viņš nekad nav konfliktā: tā ir mīlestība plašā nozīmē – kristīgā mīlestība, dzimumu mīlestība, mīlestība uz bērnu. Šādu dzenuļu nav daudz, tikai pāri vienam desmitam, bet tie ietilpst latviešu literatūras klasikā.* J. Poruka literārais mantojums aptver ap pusotra simta iespiedlokšņu, līdz ar to var droši apgalvot, ka Poruks ir ražīgs, produktīvs autors.

Poruka darbi visciešākā mērā saistās ar viņa iekšējo dzīvi. Rakstniecībā Poruks atklājas kā cilvēka gara augstākās būtības meklētājs, kurš skatīja pasauli pretstatos un polaritātēs, mēģinot rast starp tām saskaņu un līdzsvaru. Poruka mākslas būtība ir dziļums un vispusība. Nekur viņš neslīd pa virspusi, bet redz dvēseles. Poruka daiļradē apvienojas harmoniski lielākie pretstati: pazemība un varaskāre, maigums un spēks.

Katrā Poruka tēlā iemājo mūžīgais, nepārskatāmi daudzos veidos tvertais pasaules varonības gars. Rakstniekam nav noteikta vienpusīga virziena. Poruks ir rādītājs, kā katrs cilvēks, attīstīdams savas dabīgās, īpatnējās spējas, var tuvoties garīgai pilnībai. Poruks kā jau ideālists un romantiķis ir par cilvēces progresu un attīstību, tikai dzejniekam ir

svarīga nevis sabiedrība, bet indivīds, un kā galveno savas mākslas kritēriju Poruks izvirza garīgo pasauli un atsevišķa subjekta pārveidošanu. Dzejnieks patiesās un īstās dzīves vērtības meklē cilvēku garīgajā sfērā, bet visaugstākā un cēlākā vērtība Porukam ir mīlestība. Tieši mīlestību Poruks paceļ dievišķā formā.

Darba lapas veidošanā izmantoti šādi avoti: Butevica M. Jānis Poruks. R.: Izglītība, 1993.; Egle R. Poruku Jānis. 1930.; Veselis J. Jānis Poruks. 1936.

### *Stundas norise*

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, iepazīstina ar stundas mērķiem un informē skolēnus par to, kas tiks stundas gaitā noskaidrots: kopā iepazīsim izcilā latviešu tautas dvēseles un sirdsdedzes dzejnieka, smalkākā romantiķa J. Poruka personību, dzīvi, daiļradi un izzināsim J. Poruka personības vērtības, iepazīstot dzejnieka personību.

Skolotāja ar „Prāta vētru” noskaidro, ko skolēni zina un atceras par J. Poruku. Skolēnu atbildes tiek apkopotas uz tāfeles domu kartē, un skolotāja rosina attēlot domu karti arī pierakstos. Skolēni atsauc atmiņā J. Poruka stāstu „Kauja pie Knipskas”, fantāziju „Pērļu zvejnieks”, atsevišķus faktus no dzejnieka biogrāfijas.

Skolotāja ir sagatavojusi nelielas, sešu veidu dažādu krāsu lapiņas: dzeltenā lapiņa – *bērnība*, zaļā lapiņa – *skolas gadi*, zilā lapiņa – *Vācijas periods*, sarkanā lapiņa – *atgriešanās dzimtenē*, brūnā lapiņa – *krēslas gadi*, baltā lapiņa – *daiļrades vērtības*. Skolotāja aicina skolēnus sadalīties grupās atbilstīgi lapiņu nosaukumiem. Katrā grupā varētu būt trīs līdz četri skolēni. Kad skolēni ir sadalījušies grupās, skolotāja izskaidro, kāpēc ir izvēlējusies tieši šādu krāsu katram rakstnieka dzīves posmam. Krāsu izvēli ir noteikušas subjektīvās asociācijas. Dzeltenā krāsa saistās ar sauli, saulaino bērnību, zilā krāsa – ar cerībām, jo Poruka dzīvē Vācijas periods ļoti lielā mērā saistās ar cerībām, brūnā krāsa saistās ar skumjām un norietu, tādēļ ir izvēlēta Poruka dzīves krēslainajam periodam, un baltā krāsa simbolizē gaišumu, šķīstību un skaidrību, kas ir ļoti raksturīga Poruka daiļradei. Tieši tādēļ šī krāsa tiek asociēta ar daiļradi.

Katrai skolēnu grupai tiek piedāvāti krāsu zīmuļi, liela izmēra balta papīra lapa, iepriekš sagatavotās darba lapas par J. Poruku (1.- 6. darba lapa), šķēres un līme.

Strādājot grupā, skolēniem jāizveido plakāts ar informatīvu materiālu, kurā maksimāli koncentrēti, pārskatāmi, precīzi un radoši ir jāatspoguļo būtiskā informācija par Jāņa Poruka konkrēto dzīves posmu, akcentējot dzejnieka personības šķautnes un galvenās

iezīmes Poruka daiļradē (pēdējai grupai). Stundas darbu skolotāja vērtē 10 ballu sistēmā, un izdala skolēniem vērtēšanas kritērijus.

**Vērtēšanas kritēriji:** Par darbu stundā ir iespēja saņemt vērtējumu „10”: 5 punktus par plakātu, 3 punktus – par uzstāšanos un 2 punktus par pierakstiem.

Maksimāli 5 punktus par plakātu ir iespējams iegūt, ja

- informācija ir pārskatāma, strukturēta,
- informācija ir precīza,
- tiek izceltas Poruka personības šķautnes/ būtiskās iezīmes Poruka daiļradē,
- radoša pieeja,
- ievērota darba kultūra, noformējums.

Maksimāli 3 punktus par uzstāšanos ir iespējams iegūt, ja

- ievērota uzstāšanās kultūra,
- radoša pieeja prezentācijā,
- runas kultūra.

Maksimāli 2 punktus par pierakstiem ir iespējams iegūt:

- ja pierakstos ir izveidota domu karte, iegūtā informācija par J. Poruku, brīvais raksts,
- ievērota darba kultūra, noformējums.

Darba sākumā skolotāja lūdz katram individuāli izlasīt informāciju un pasvītrot darba lapās būtisko. Skolēni lasa, strukturē informāciju. Skolotāja atbild uz jautājumiem, nepieciešamības gadījumā palīdz un paskaidro. Pēc individuālā darba skolotāja lūdz skolēnus apvienoties grupās un veidot plakātu. Kamēr skolēni strādā, skolotāja piestiprina pie sienas J. Poruka portretu un izdala katram skolēnam krāsainu līmlapiņu.

Darba izpildei tiek dots laiks 15-20 min.



62.  
FR. W.S.R.

*Poruky & Johns*

Pēc 15-20 minūtēm skolotāja aicina grupas uzstāties un norāda, ka prezentācijai atvēlētas 3-5 minūtes. Skolotāja mudina pārējos klasesbiedrus uzmanīgi klausīties un pierakstīt būtisko informāciju pierakstos. Uz līmlapiņām katram skolēnam, klausoties prezentāciju, ir jāuzraksta savs vērtējums.

Skolēni prezentē savu darbu, skolotāja klausās, vērtē. Pēc katras prezentācijas skolotāja akcentē pozitīvo, kas katrai grupai ir izdevies, un izsaka savu rezumējumu, papildinājumus un precizējumu. Pārējie skolēni pēc prezentācijas uzdod jautājumus. Pēc uzstāšanās katra grupa pielīmē savu plakātu pie Poruka portreta. Skolotāja tikmēr savāc līmlapiņas no skolēniem un piestiprina pie grupas plakāta. Iespējams, ka vairumam skolēnu būs interese J. Poruka dzīves noslēguma posms un viņi vēlēšies izprast galvenos iemeslus, kas sekmēja dzejnieka traģisko bojāeju. Skolotāja akcentēs, ka Porukam bija pārlietu jūtīga sirds un trausla dvēsele, tādēļ autors nespēja savienot savu garīgo būtību ar dzīves skarbo realitāti. Kad visas grupas ir prezentējušas savu darbu un plakāti ar līmlapiņām ir piestiprināti, skolotāja pateicas skolēniem par darbu un akcentē, ka šajā stundā skolēniem ir izdevies izveidot J. Poruka dzīves galeriju.

Skolotāja rosina skolēnus atgriezties pie izveidotās domu kartes un lūdz papildināt ar jaunu informāciju par J. Poruku. Skolēni domu karti papildina pierakstos, skolotāja uz tāfeles.

Stundas nobeigumā skolotāja rosina skolēnus uzrakstīt brīvo rakstu par galvenajām vērtībām J. Poruka dzīvē. Skolēni raksta, izmantojot pierakstu kladē ierakstīto informāciju. Skolēnu pārdomas varētu būt šādas: „*Manuprāt, J. Poruka galvenās vērtības ir ticība cilvēkam, ticība augstākajiem spēkiem(...). J. Poruks augstu vērtēja mīlestību, kas bija galvenais viņa daiļrades iedvesmas avots.*”; „*Porukam svarīgākās vērtības ir mīlestība un labestība. Dzejnieks cilvēkā prata saskatīt viņa dvēseli, nevis tikai ārējo skaistumu. Poruks bija dvēseles un jūtu cilvēks.*”; „*Poruks nespēja savienot savu ideālo pasauli ar dzīves realitāti. Bet kāpēc ir jāsavieno? Bija jāšķir.*”; „*Meklējot cilvēkos labāko, tiecoties pēc dvēseles skaidrības, aizmirsu atrast savējo.*” Skolotāja ir gandarīta par skolēnu veiksmīgi izraudzītajām J. Poruka personības iezīmēm, jo tās atspoguļo arī J. Poruka dzīvē apliecinātās vērtības.

Stundas beigās skolotāja pateicas par darbu un atvadās.



### 3. stunda. **Jaunromantisms, tā iezīmes J. Poruka dzejā.**

#### ***Stundas mērķi:***

1. Iepazīstināt skolēnus ar galvenajām jaunromantisma pazīmēm literatūrā un J. Poruka daiļradē.
2. Rosināt skolēnus saskatīt jaunromantisma iezīmes J. Poruka dzejā.
3. Pilnveidot skolēnu prasmi strādāt grupā, meklējot J. Poruka dzejoļos konkrētās jaunromantisma iezīmes.

#### ***Darba organizācijas formas:***

1. Frontālais darbs.
2. Individuālais darbs.
3. Grupu darbs.

#### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Skolotājas stāstījums.
2. Domu karte.
3. Problēmdialogs grupās.
4. Dubultā dienasgrāmata.

#### ***Skolotāja un skolēnu sadarbības iecere stundā:***

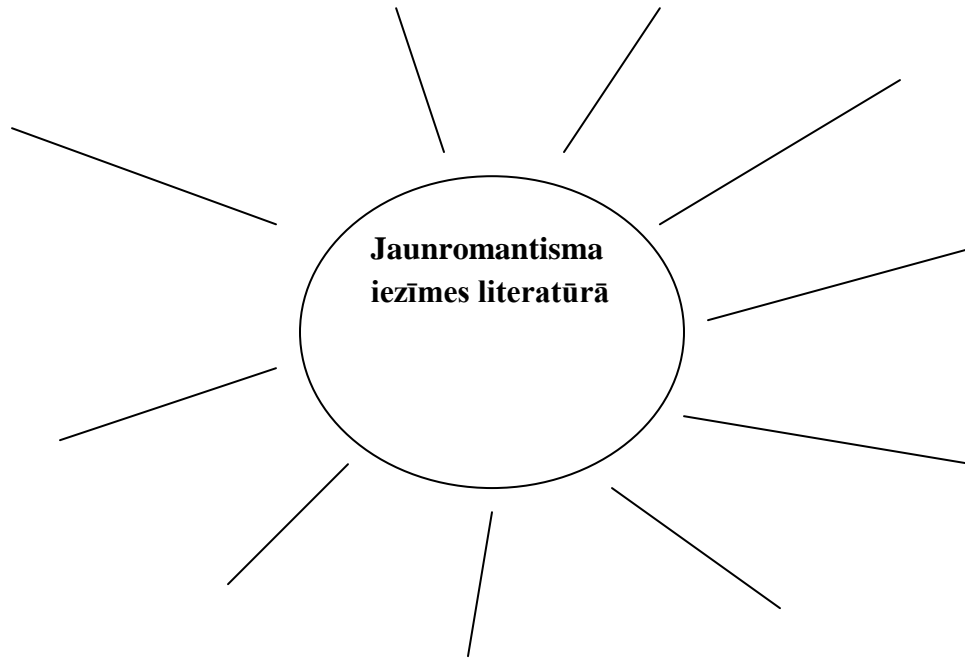
1. Skolēni klausās skolotājas stāstījumu un apkopo jaunromantisma iezīmes domu kartē.
2. Skolotāja sadala skolēnus grupās.
3. Skolēni strādā grupās ar skolotājas sagatavotajām darba lapām un J. Poruka dzejoļiem, meklējot dzejoļos konkrētās jaunromantisma iezīmes.
4. Katra grupa iepazīstina klasi ar paveikto darbu.
5. Stundas beigās skolotāja papildina, precizē un rezumē skolēnu izteiktās atziņas.

#### ***Stundas norise.***

Skolotāja iepazīstina skolēnus ar stundas mērķiem un informē, ka stundā būs iespēja iepazīt jaunromantisma iezīmes pasaules un latviešu literatūrā, kā arī strādāt grupās, pilnveidot prasmi saskatīt jaunromantisma iezīmes J. Poruka dzejā, pārdomāt dzejoļos apliecinātās vērtības un gūt sev tuvas atziņas.

Skolotāja rosina atsaukt atmiņā un pārrunā kopā ar skolēniem romantisma virziena galvenās pazīmes.

Klausoties skolotājas stāstījumu, skolēni veido domu tīklu.



Skolotāja pastāsta, ka jaunromantisms pasaules literatūrā radās 19. gadsimta 90. gados kā pretreakcija naturālismam, kas visas dzīves parādības un raksturus atspoguļoja bezkaislīgi, reālistiski un detalizēti. Literatūrzinātnieks V. Valeinis akcentē, ka jaunromantisms priekšplānā izvirza cilvēka garīgo būtību, dvēseles padošanos sapņiem un ilgām. Jaunromantisma varonis ir izteikti vērsts uz pašanalīzi un ideju par to, ka katrā priekšmetā un būtnē ir savs gars, kas atbild par „veselumu”.

Skolotāja piedāvā būtiskās jaunromantisma iezīmes pasaules literatūrā:

- tieksme pēc bezgalības telpā un laikā;
- mūžīgā dievināšana;
- cilvēka iekšējo pārdzīvojumu atklāšme;
- skumju un ciešanu tēlojums;
- harmonija ar dabu.
- spilgta iezīme – skaistuma kults.
- neparastu parādību un apstākļu atainojums.

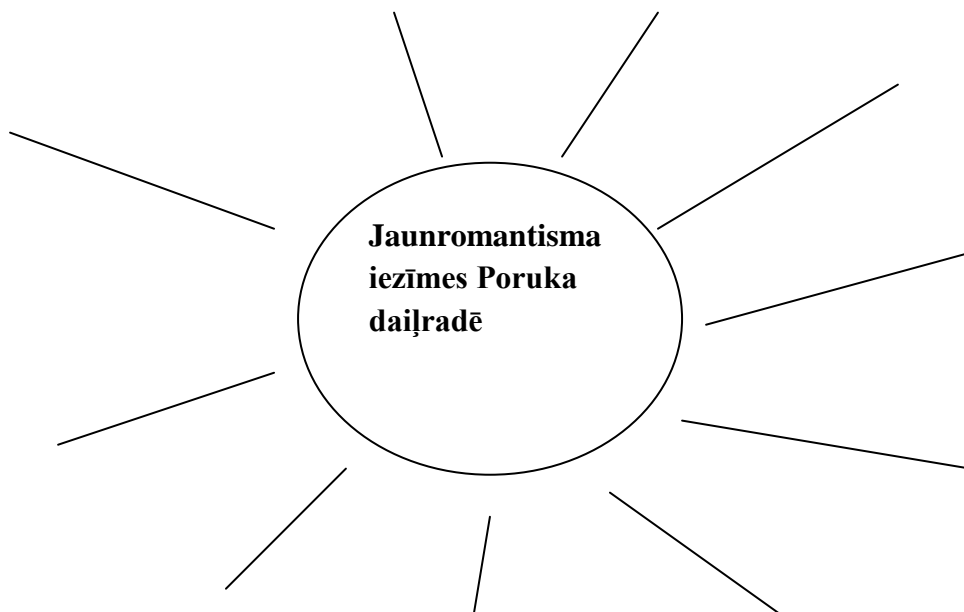
Skolotāja pastāsta, ka latviešu literatūrā jaunromantisms radies 19. gadsimta beigās, un tā spilgtākie pārstāvji ir J. Poruks, kurš tiek uzskatīts par jaunromantisma

aizsācēju latviešu literatūrā, F. Bārda, K. Skalbe un J. Akuraters. Skolotāja citē rakstnieka P. Rozīša teikto par jaunromantisma uzplaiksnījumu latviešu literatūrā: „Jaunromantiķi visspilgtāk izceļas tad, kad dzīvē valda apjukums, kad vecās vērtības un patiesības atmestas, bet jaunās vietā vēl nav radītas. Dzīvei trūkst noteiktas skaidrības un pieturas punkta, tamdēļ arī cilvēka dvēsele padodas sapņiem un nenoteiktām ilgām vai atkal pašanalīzei un dabas mistikai. To varētu nosaukt par rūgšanas jeb pārrūgšanas laikmetu. Šinī laikā tad arī uzried vārīgi daiļas romantisma puķes.”

Skolotāja piedāvā jaunromantisma iezīmes J. Poruka daiļradē, kas sasaucas arī ar jaunromantisma iezīmēm pasaules literatūrā:

- romantiskā un reālistiskā esamība kā līdzās pastāvošas realitātes;
- subjektīvā momenta akcentēšana, tēlojot cilvēka iekšējos pārdzīvojumus;
- varoņa tiekšanās pēc harmonijas dabā;
- tieksme pēc bezgalības telpā un laikā;
- skaistuma kults.

Skolēni klausās un veido domu karti.



Skolotāja ir sagatavojusi mazus, dažāda veida simbolus, kas sasaucas ar katras grupas nosaukumu: skumju un ciešanu atainotāju simbols - asara, dabas bērnu simbols -

zieds, sapņotāju simbols - mākonis, mūžības dievinātāju simbols - aplis, mīlestības atainotājs- sirds un cilvēka iekšējo pārdzīvojumu raksturotājs - trijstūris.

Skolotāja aicina skolēnus sadalīties grupās atbilstīgi izlozētajiem simboliem.

Tiek izveidotas sešas grupas, katrā strādā trīs četri skolēni. Skolotāja izdala katrai grupai krāsainas, tematiskas aploksnes, kurā atrodami J. Poruka dzejoļi, kas atspoguļo konkrēto jaunromantisma iezīmi:

- Vienotība ar dabu. Harmonijas meklējumi dabā (zaļā aploksne) – dzejoļi „Vētra”, „Ziedoņa rīts”, „ Ziedoņa nakts”.
- Mīlestības atklāsme (aploksne ar rozēm) – „ Klusi mīlēju”, „ Mīlestība”, „ Teici to stundu, to brīdi”, „ Mīlestībai”.
- Skumju un ciešanu tēlojums (aploksne ar zilajiem ziediem) – „Ak, kā galvu spiež”, „Nolādētais”, „ Pesimists”, „ Nāvei”.
- Ilgas pēc romantiskā ideāla, sapņa realitātē (aploksne ar mākoņiem) - „Teātrī - dzīvē”, „Vairāk nevaru, vairāk nespēju”, „ Ticība”, „ Ar drebošu roku”.
- Mūžības dievināšana (dzeltenā aploksne) – „Krusts”, „Sāpju spītes”, „Pie loga ziemas naktī”, „ Zvaigznes”.
- Cilvēka iekšējo pārdzīvojumu atklāsme (baltā aploksne) – „Kāpēc tu manim pārmet?”, „Vientulība”, „ Rakstnieks”, „ Tur, otra nama logā”.

Skolotāja izdala skolēniem darba lapu un rosina katru grupu izvērtēt un meklēt J. Poruka dzejoļos konkrētās jaunromantisma iezīmes.

***Pretī jaunromantisma iezīmēm izrakstiet J. Poruka dzejas rindas, kuras apliecina to izpausmi Poruka dzejā. Pamatojiet savu izvēli.***

<b><i>Jaunromantisma iezīme</i></b>	<b><i>J. Poruka dzejas rindas, citāti</i></b>	<b><i>Mans komentārs</i></b>
<b><i>Vienotība ar dabu. Harmonijas meklējumi dabā.</i></b>		

<p><i>Ilgas pēc romantiskā ideāla, sapņa realitātē.</i></p> <p><i>Mūžības dievināšana.</i></p> <p><i>Skumju un ciešanu tēlojums.</i></p> <p><i>Cilvēka iekšējo pārdzīvojumu atklāsmē.</i></p> <p><i>Mīlestības atklāsmē.</i></p>		
--	--	--

Katrs skolēns savā darba lapā „dubultajā dienasgrāmatā” pieraksta grupu darbā izpētīto un atrasto.

Pēc grupu darba skolotāja aicina skolēnus iepazīstināt pārējos klasesbiedrus ar savu veikumu. Klasesbiedri klausās un papildina darba lapās „dubultajā dienasgrāmatā” būtiskās atklāsmes un atziņas.

Stundas beigās skolotāja novērtē papildina un rezumē paveikto, pateicas par darbu un atvadās.

#### 4. stunda. **Vērtības J. Poruka dzejā.**

##### ***Stundas mērķi:***

1. Veicināt izpratnes rašanos par J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasauli.
2. Rosināt skolēnus saskatīt svarīgākās vērtības J. Poruka dzejā, saistot tās ar personīgo pieredzi.
3. Rosināt skolēnus pārdomāt un salīdzināt savu vērtību pasauli ar J. Poruka dzejas cilvēka pasauli.

##### ***Darba organizācijas formas:***

1. Frontālais darbs.
2. Individuālais darbs.

##### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Skolotājas stāstījums.
2. J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasaules impresijas.
3. Venna diagramma.

##### ***Skolotāja un skolēnu sadarbības iecere stundā:***

1. Skolotāja kopā ar skolēniem pārrunā, kādas vērtības viņi saskata J. Poruka dzejā.
2. Skolotāja izdala katram skolēnam darba lapu, izskaidro darba uzdevumus.
3. Skolotāja emocionāli stāsta par J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasauli, savu stāstījumu bagātīgi ilustrējot ar J. Poruka dzejas citātiem.
4. Skolēni raksta impresijas par dzirdēto.
5. Skolotāja rosina skolēnus Venna diagrammā atspoguļot kopīgo un atšķirīgo savā un J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasaulē.
6. Skolotāja aicina skolēnus izdomāt un uzrakstīt J. Poruka dzejas cilvēka moto.

##### ***Stundas norise.***

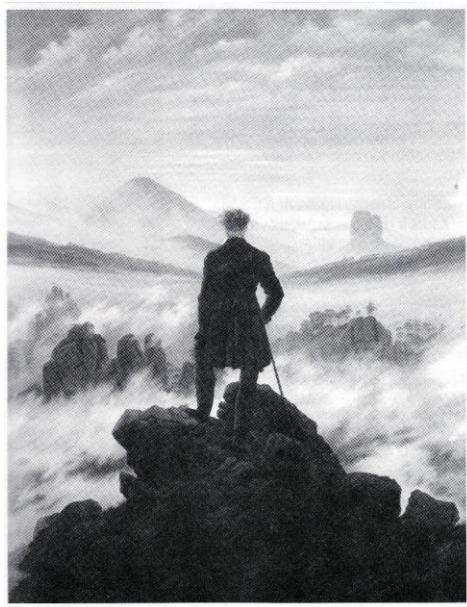
Skolotāja informē par stundas mērķi: šodien mēs kopā iepazīsim J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasauli, izzināsim svarīgākās vērtības J. Poruka dzejā un salīdzināsim savu vērtību pasauli ar J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasauli.

Tā kā skolēni iepriekšējā stundā ir iepazinušies ar J. Poruka dzeju, meklējot konkrētajos dzejoļos jaunromantisma iezīmes, tad skolotāja rosina skolēnus pārdomāt, kādas vērtības viņi saskata J. Poruka dzejā. Vērtības, ko saskatījuši Poruka dzejā, varētu būt šādas: *mīlestība, ideāli, daba, dvēsele, skumjas un mūžība*.

Skolotāja izdala katram skolēnam darba lapas un izskaidro uzdevumus. Klausoties skolotājas stāstījumu, skolēniem ir jāizvērtē svarīgākais un nozīmīgākais, pēc tam tas impresiju veidā rakstiski jāatklāj darba lapā.

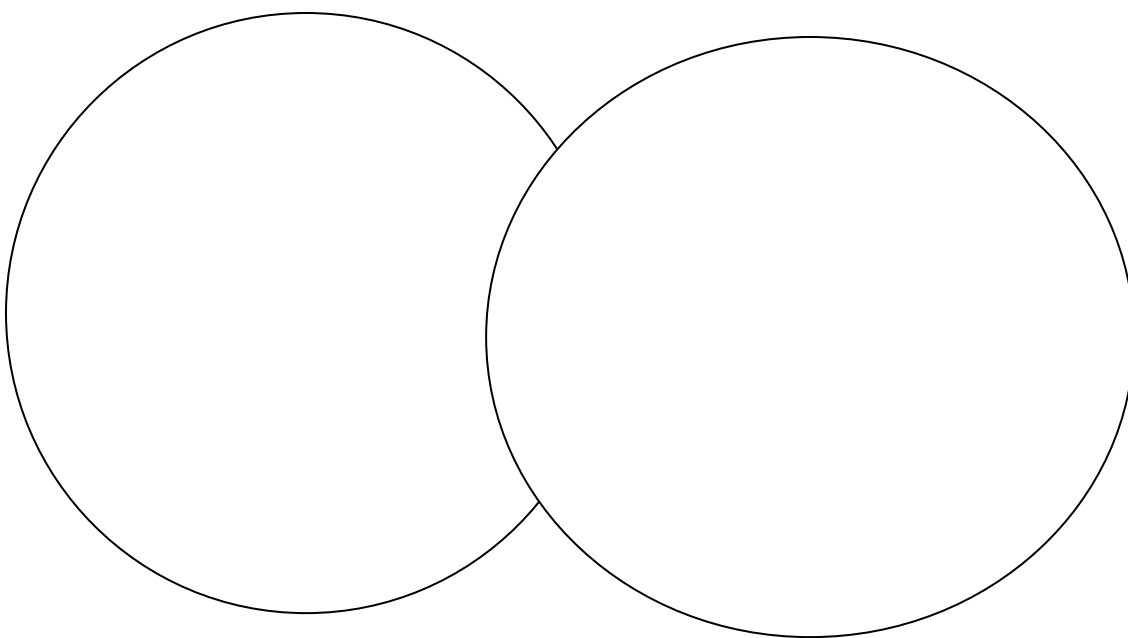
### ***Darba lapa. Vērtības J. Poruka dzejā***

***1. Klausieties skolotājas stāstījumu un veidojiet J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasaules raksturojumu.***



***Kaspars Dāvids Frīdrihs. Ceļinieks pār miglas jūru.1818***

***2.uzdevums. Dotajā Venna diagrammā attēlojiet kopīgo un atšķirīgo savā un rakstnieka J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasaulē!***





### *3.uzdevums. Pārdomājiet un uzrakstiet J. Poruka dzejas cilvēka dzīves moto!*

Skolotāja rosina skolēnus pievērst uzmanību darba lapā piedāvātajai Kaspara Dāvida Frīdriha gleznas reprodukcijai „Ceļinieks pār miglas jūru”. Gleznas reprodukcija izvēlēta tāpēc, ka tajā saskatāma līdzība ar J. Poruka dzejas cilvēku, kas arī ir vientuļš ceļinieks, kurš tiecas pēc ideāliem un mūžības.

Stāstījumā par J. Poruka dzejas cilvēka vērtību pasauli skolotāja atklāj J. Poruka liriskā varoņa tiekšanos pēc dzīves augstākajiem ideāliem, ziedojot savas personīgās intereses. Skolotāja aktualizē bērnību kā vienu no nozīmīgākajām dzejas cilvēka vērtībām, kas saistās ar laimīgu, neapēnotu dzīves posmu un mātes rūpēm. Skolotāja emocionāli norunā dzejoli „Bērnu dzejas” un „Vājība”. Tiek uzsvērtas arī tādas vērtības kā skaidra sirds, ticība augstākajiem ideāliem, dzimtene, mīlestība un draudzība. Skolotāja akcentē, ka Poruka dzejas cilvēks ir lielās patiesības meklētājs, sievietes skaistuma un dvēseles cildinātājs, kurš ļoti augstu vērtē cilvēku un tā neatkārtojamo individualitāti. Sava stāstījuma ilustrācijai skolotāja izmanto Poruka dzejoļus „No baznīcas braucot Ziemas svētku vakarā”, „Tēvijai”, „Ticība”, „Draugam”, „Krusts”, „Biķeris miroņu salā”, „Klusi mīlēju”, „Mīlestība”.

Stāstījumu par J. Poruka dzejas cilvēka dzīves vērtībām skolotāja sadalījusi trīs posmos:

- mēs visi nākam no bērnības - tiek akcentēta saulainā bērnība kā vērtība un mātes mīlestība;
- dzīvē izveidojusies vērtību sistēma - tiek aktualizēta mīlestības, dzimtenes, cilvēka, draudzības un dvēseles vērtība;
- dažādu dvēseles procesu atklāsme - tiek akcentēta klusuma vērtība un J. Poruka dzejas cilvēka tiekšanās būt saskaņā ar sevi un apkārtējo pasauli.

Skolotājas stāstījuma laikā skolēni veido savas impresijas. Pēc stāstījuma skolēni tiek rosināti iepazīstināt klasesbiedrus ar savām impresijām. Skolēni ir saklausījuši svarīgākās vērtības, ko skolotāja ietvēra stāstījumā par J. Poruka dzejas cilvēka pasauli, - *mīlestību, brīvību, dabu, ideālus, dzīvību, cerības, bērnību, sapņus, skaidru sirdi*. Skolēni ir akcentējuši arī mātes mīlestību un rūpes, kā arī dzimtenes vērtību.

Skolotāja rosina skolēnus Venna diagrammā attēlot kopīgo un atšķirīgo savā un J. Poruka liriskā varoņa vērtību pasaulē, pēc tam aicina dažus skolēnus salīdzināt savu vērtību pasauli ar J. Poruka dzejas cilvēka pasauli. Pie kopīgajām vērtībām daudzi skolēni varētu uzsvērt *mīlestību, brīvību, dabu, dzīves jēgas meklējumus, mātes mīlestību un bērnību*. Pie atšķirīgām vērtībām ne tikai garīgās, bet arī materiālās vērtības - *naudu un izklaides*.

Stundas noslēgumā skolēni tiek rosināti uzrakstīt J. Poruka dzejas cilvēka dzīves moto, daži skolēni nolasa Poruka liriskā varoņa dzīves moto. Skolēnu piedāvātie J. Poruka dzejas cilvēka dzīves moto varētu būt šādi: „Dzīve bez mīlestības ir nāve”, „Dzīvot ar atvērtu sirdi!”, „Miers virs zemes, un cilvēkiem labs prāts”, „Ja nevari sasniegt ideālus, radi sapņu pasauli, kurā viss būs ideāls un skaists!”

Stundas beigās skolotāja pateicas par darbu stundā un atvadās.

## 5. stunda. **J. Poruka dzejas pasaulē.**

### ***Stundas mērķi:***

1. Rosināt skolēnus apzināties J. Poruka dzejas skaniskumu un bagātību.
2. Pilnveidot skolēnu prasmi klausīties, mācīties uzstāties klases priekšā.
3. Rosināt skolēnus pamatot savu J. Poruka dzejoļa izvēli.

### ***Darba organizācijas formas:***

1. Individuālais darbs.

### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Emocionāli tēlaina dzejas runāšana.
2. Mūzikas klausīšanās.
3. Brīvais raksts.

### ***Skolotāja un skolēnu sadarbības iecere stundā:***

1. Skolotāja pastāsta skolēniem par izveidoto plakātu.



Skolotāja piestiprina uz tāfeles izveidoto plakātu. Uz plakāta ir atspoguļots liels mākonis, kurā ir ierakstīti Raiņa vārdi, veltīti J. Poruka piemiņai: „Kas vējš, tas gaudo, un, kas mākonis, - raud.” Zem mākoņa ir piestiprinātas divdesmit četras asaras. Katrā asarā ir ierakstīts skolēna vārds.

Skolotāja rosina skolēnus iedziļināties Raiņa vārdos un izteikt savas pārdomas - kā Raiņa vārdi atklāj Poruka personību. Skolēniem raudošais mākonis varētu asociēties ar Poruka jūtīgo dvēseli. Raiņa vārdus varētu saistīt ar Poruka jūtīgo sirdi un skaidro dvēseli, ko atspoguļo mākonis, kas raud.

Skolotāja atklāj J. Poruka dzejas stundu un izteiksmīgi, no sirds runā J. Poruka dzejoli „*Neticīgā Toma dziesmas*”. Skolotāja pamato savu dzejoļa izvēli, atklājot, ka dzejolī „Neticīgā Toma dziesmas” ļoti spilgti parādās Poruka dzejas cilvēka nespēja savienot dzīves realitāti ar saviem ideāliem. Skolotāja noņem vienu asaru no plakāta un aicina skolēnu, kura vārds ierakstīts asarā, uzstāties. Skolēniem ir satraukums un patīkams pārsteigums par neparasto J. Poruka dzejas stundas norisi. Tālāk katrs skolēns uzstājas, pamato dzejoļa izvēli, pastāsta par dzejoļa vizuālo noformējumu. Dzejoļu pamatojumā skolēni varētu rakstīt par galvenajiem iemesliem, kas ietekmēja konkrēto dzejoļu izvēli. Piemēram, „Dzejoli „Brīnuma lāsts” es izvēlējos, jo tas raisīja mani pārdomas par mīlestību. Vai es zinu, kas ir mīlestība?”; „Dzejolis „Vēlējumies” mani saistīja tādēļ, ka tajā ir atspoguļotas svarīgākās dzīves vērtības - dzīvība, mīlestība un brīvība. Arī liriskais varonis ir tās vērtētājs ļoti augstu, atklājot, ka šīs vērtības padara dzīvi nozīmīgu, skaistu un vērtīgu”; „Dzejoli „Pie loga Ziemas naktī” es izvēlējos, jo tajā atklājas gaužām parasta, bet patiesa doma - mums apnīk dzīve, bet mēs baidāmies no nāves. Dzīvot šajās skumjās ir grūti, bet grūtāk, manuprāt, par to rakstīt.” Skolotāja un pārējie klasesbiedri vērtē skolēnu uzstāšanos.

Kad visi skolēni dzejoli ir norunājuši, skolotāja mutiski izsaka savu vērtējumu par skolēnu izraudzītajiem dzejoļiem un pamatojumu.

Tālāk skolotāja atskaņo E. Dārziņa komponētās dziesmas ar J. Poruka vārdiem: „Teici to stundu, to brīdi”, „Aizver aciņas un smaidi”, „Kaut reizi vien”. Skolotāja pastāsta, ka E. Dārziņš ir viens no ievērojamākajiem divdesmitā gadsimta komponistiem, kas savā dziļākajā būtībā ir romantiķis un skaņdarbos ataino romantisko ilgu un skumju

pasauli, ko savā daiļradē atklāj arī J. Poruks. Skolotāja pastāsta arī to, ka E. Dārziņš ir J. Poruka laikabiedrs un tuvākais draugs.

Pēc klausīšanās skolotāja lūdz skolēnus uzrakstīt brīvo rakstu „Es ieklausos J. Poruka dzejā un...”. Stundas beigās skolotāja lūdz dažus skolēnus nolasīt savas pārdomas. „*Es ieklausos J. Poruka dzejā un jūtu maigumu, ilgas, kas mijas ar sāpēm, ciešanas, ko noslāpē mīlestības nezūdošais spēks un siltas jūtas.*”; „*Es ieklausos J. Poruka dzejā un jūtu mierinājumu savā sirdī. Dzejā tiek izteikts aicinājums doties uz sapņu valstību, izdzīvot brīnumus, kas ir atrodami tikai mūsu sapņos. Mums jāļauj dzīves straumei, tikpat plūstošai un skanošai kā J. Poruka dzeja, aiznest sevi.*”; „*Es ieklausos J. Poruka dzejā, un mani uzrunā mīlestība. Es izjūtu izteiktu vēlmi pēc mīlestības, cilvēku tuvības.*” Skolotāja ir gandarīta, ka skolēni iz uztvēruši un izpratuši J. Poruka dzejā paustās atziņas un apliecinātās vērtības.

Stundas beigās skolotāja savāc skolēnu vērtēšanas lapas, pateicas par darbu un atvadās.

#### 6. stunda. **Mīlestības atklāsme J. Poruka stāstā „Brūklenāju vaiņags”.**

##### ***Stundas mērķi:***

1. Sekmēt skolēnu prasmi vērtēt un analizēt, atklājot mīlestības vērtību un nozīmi J. Poruka stāstā „Brūklenāju vaiņags”.
2. Pilnveidot skolēnos runātāja, klausītāja un rakstītāja kultūru.
3. Rosināt skolēnus pārdomāt patiesas un uzticīgas mīlestības nozīmi un aktualitāti mūsdienās.

##### ***Darba organizācijas formas:***

1. Frontālais darbs.
2. Individuālais darbs.

##### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Asociāciju ierosināšana.
2. Dubultā dienasgrāmata.
3. Mūzikas klausīšanās.
4. Problēmisks dialogs ar klasi.
5. Problēmjaūtājumu risināšana.

### ***Skolotājas un skolēnu sadarbības iecere:***

1. Skolotāja atskaņo klusinātu, emocionālu, skaistu melodiju un rosina skolēnus uzzīmēt darba lapās savas asociācijas par mīlestību.
2. Skolēni zīmē savas asociācijas, fonā skan klusa mūzika.
3. Skolotāja izteiksmīgi nolasa skolēniem fragmentu no J. Poruka stāsta „Brūklenāju vaiņags” par brūklenāju nozīmi un atklāsmi stāstā.
4. Skolotāja aicina skolēnus pievērsties otrajam uzdevumam darba lapās un uzrakstīt savas pārdomas par brūklenāju vaiņaga simbolisko nozīmi stāstā un Vīksnas kunga dzīvē.
5. Skolotāja rosina skolēnus izvērtēt J. Poruka stāsta varoņu uzskatus par mīlestību un veidot dubulto dienasgrāmatu.
6. Skolēni strādā darba lapās, fonā skan emocionāla, skaista melodija.
7. Skolotāja aicina skolēnus pievērsties ceturtajam uzdevumam darba lapās un saistīt J. Poruka dzejoli „Vēlējumies” ar stāsta „Brūklenāju vaiņags” tēlu garīgo pasauli.
8. Stundas beigās skolotāja rosina skolēnus pārdomāt, vai mūsdienās ir iespējama tik patiesa un uzticīga mīlestība.
9. Skolēni izsaka savu viedokli, skolotāja papildina, komentē un izsaka savu rezumējumu.

### ***Stundas norise.***

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, iepazīstina ar stundas mērķiem un informē, ka šajā stundā kopā iepazīsim un analizēsim J. Poruka stāstu „Brūklenāju vaiņags”. Iepazīsim J. Poruka stāsta varoņu uzskatus par mīlestību. Pilnveidosim prasmi izteikt savas emocijas un pārdomas vārdos, kā arī pārdomāsim patiesas mīlestības vērtību un nozīmi mūsdienās. Skolotāja izdala katram skolēnam darba lapu.

**Darba lapa. Mīlestības atklāsmē J. Poruka stāstā „Brūklenāju vaiņags”.**

*„Mīlestība ir tas augstākais pasaulē”. (J. Poruks.)*

**1. uzdevums. Uzzīmējiet, ar ko Jums asociējas mīlestība.**

**2. uzdevums. Uzrakstiet,**

- *ko, Jūsaprāt, simbolizē Brūklenāju vaiņags,*
  
- *kāpēc Vīksnas kungu valdzināja brūklenāji?*

**3.uzdevums. Rakstiet savu komentāru katram citātam.**

<b>Citāts</b>	<b>Pārdomas</b>
<p>„Sen biju dzirdējis un lasījis daudz par mīlestību. Sen zināju, ka mīlestībai stājas daždažādi šķēršļi ceļā, ka tā cilvēku pārņem, moka un beidzot iznīkst, izput un paliek tikai pārmetumi, vilšanās, paliek tukšība...” („Brūklenāju vaiņags”)</p> <p>„Mana tēvu zeme! Ak, es gribētu krist ceļos uz tevis, ietverties dziļi, dziļi tevī savām rokām,izplēst gabalus iz tevis un spiest tos pie savas krūts, tik ļoti es tevi mīlu!” („Brūklenāju vaiņags”)</p> <p>„Katra vakaru, lai darbs cik grūts bija, tēvs bija pie manis klāt. Aiz vārtiem, sila malā, mēs satikāmies, lai lija lietūs vai zvaigznes spīdēja. Arvienu bija laimes diezgan.(...) Bet mēs nebijām radīti pārmērīgām</p>	

mīlināšanām, mēs bijām radīti sūram  
darbam.” („Brūklenāju vaiņags”)

„Jūsu mīlestība varēja daudz uzvarēt, mūsu  
mīlestība kļūst bezspēcīga, tāpēc, ka daudz  
vairāk grib celt un nest. ” („Brūklenāju  
vaiņags”)

„Tu neesi manim nekāds augsts ideāls, tu  
arī neesi nekāds skaists augstas kārtas  
varonis, kuru es dievinātu, bet es tevi tomēr  
mīlu tavas patiesības dēļ,” viņa klusi un  
asarām runāja.” („Brūklenāju vaiņags”)

„No brūklenājiem es, savā tagadējā dzīves  
vietā nonācis, noviju glītu vaiņagu un  
piekāru to pie sienas pār manu gultu. Viņš  
gaida uz līgavu, kura reiz atgriezīsies.  
Varbūt viņa vēl nāks - veca un grumbaina,  
bet es to mīli apkampšu. „Vai redzi,  
Līvija,” es teikšu, „tas ir vaiņags no  
brūklenājiem, kuri auguši pie lielās priedes  
mana tēva silā, kur mēs saderinājāmies un  
zvērējām viens otram mūžīgu mīlestību.  
Liec viņu galvā, mīlulīte! ”  
(„Brūklenāju vaiņags”)

#### ***4. uzdevums. Izlasiet J. Poruka dzejoli.***

##### **Vēlējumies**

Ir daudz pie debesīm zvaigžņu,  
Un katra savādi mirdz;  
Ir daudz uz pasaules ļaužu,  
Un katram - savāda sirds.  
Ir daudz pie debesīm zvaigžņu,  
Un visas gaismu vieš;  
Ir daudz uz pasaules siržu,  
Un visas mīlē un cieš...  
Kaut zvaigznes kopā lītu



Un saule taptu iz tām;  
Kaut sirdis kopā kustu  
Aiz sāpēm un ciešanām:  
Lai redzētu, cik daudz gaismas  
Ar tumšā naktī mirdz;  
Lai justu reiz augstākie gari,  
Cik liela ir cilvēka sirds.

***Kuriem no stāsta „Brūklenāju vainags” varoņiem, Jūsprāt, varētu būt veltītas šīs dzejas rindas? Uzrakstiet, kas par to liecina tekstā.***

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

***5.uzdevums. Pārdomājiet un uzrakstiet, vai mūsdienās ir iespējama patiesa un uzticīga mīlestība. Savas pārdomas pamatojiet.***

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

Skolotāja atskaņo klusinātu, emocionālu, skaistu melodiju un rosina skolēnus uzzīmēt darba lapās savas asociācijas par mīlestību. Skolēni klausās mūzikas pavadībā zīmē savas asociācijas. Skolotāja aicina dažus skolēnus pastāstīt par savām asociācijām. Vairumam skolēnu mīlestība varētu asociēties ar cilvēka sirdi un dvēseli, ar saulrietu, jūru un zvaigžņotām debesīm, kādam - ar monētu, kurai ir divas puses u.tml.

Skolotāja pastāsta arī par savām asociācijām - mīlestība saistās ar cilvēka sirdi un baltajiem baložiem, kas simbolizē uzticīgu mīlestību. Pēc tam skolotāja izteiksmīgi nolasa J. Poruka stāsta „Brūklenāju vainags” fragmentu par brūklenājiem, to simbolisko nozīmi un aicina skolēnus pievērsties otrajam uzdevumam - uzrakstīt savas pārdomas par brūklenāju vainaga simbolisko nozīmi stāstā un Vīksnas kunga dzīvē. Pēc tam skolotāja rosina skolēnus dalīties savās pārdomās, papildina, komentē un rezumē skolēnu

viedokļus. Skolēni vajadzētu izprast brūklenāju vainaga simbolisko nozīmi: „ *Brūklenāju vainags simbolizē mīlestību, patiesu un mūžīgu.*”; „ *Brūklenāju vainags stāstā simbolizē mūžību un nebeidzamu mīlestību.*”

Skolotāja uzdod strādāt darba lapā, izvērtēt J. Poruka stāsta varoņu uzskatus par mīlestību un veidot dubulto dienasgrāmatu. Katram citātam par mīlestību skolēni raksta savas pārdomas. Šajā laikā fonā skan emocionāla, skaista melodija. Pēc tam skolotāja lūdz dažus skolēnus nolasīt savas uzrakstītās pārdomas. Skolēniem vajadzētu uztvert mīlestības nozīmi ne tikai pret līdzcilvēku un mīļoto, bet arī pret dzimteni.

Skolotāja aicina skolēnus pievērsties ceturtajam uzdevumam darba lapās un saistīt J. Poruka dzejoli „Vēlējumies” ar stāsta „Brūklenāju vainags” varoņu likteņiem. Skolēni tiek rosināti pārdomāt, kuriem stāsta varoņiem varētu būt veltītas dzejoļa „Vēlējumies” rindas un uzrakstīt, kas par to tekstā liecina. Skolēni strādā darba lapās, skolotāja vēro, palīdz, konsultē, ja nepieciešams, atbild uz jautājumiem. Pēc tam daži skolēni var nolasīt savas pārdomas: „*Šīs dzejas rindas varētu būt veltītas Vīksnas kungam un Līvijai, jo dzejolī atklājas, ka mīlestība ir vienmēr mums līdzās, tikai jāprot to atrast. Katra sirds ir kā zvaigzne debesīs.*”

Stundas beigās skolotāja rosina skolēnus pārdomāt, vai mūsdienās ir iespējama tik patiesa un uzticīga mīlestība. Skolēni izsaka savu viedokli un akcentē, ka mūsdienās ir iespējama patiesa mīlestība, tikai to grūti atrast: „*Es svārstos starp jā un nē. Sirds dziļumos uzskatu, ka patiesa mīlestība neizzudīs nekad.*”

#### **7. stunda. Vēstule Vīksnas jaunskungam un Līvijas jaunkundzei. (Šo darbu skolēni var veikt arī mājās.)**

##### **Stundas mērķis:**

1. Rosināt skolēnus atklāt savu izpratni par J. Poruka stāsta „Brūklenāju vainags” galveno varoņu garīgo pasauli.
2. Attīstīt skolēnu prasmi vērtēt, pārdomāt sev nozīmīgo, tuvo J. Poruka stāsta „Brūklenāju vainags” kontekstā.
3. Rosināt skolēnus paust savu attieksmi pret J. Poruka stāsta „Brūklenāju vainags” galveno varoņu rīcības motīviem, klausoties mūziku.

##### **Darba organizācijas formas:**

1. Individuālais darbs.

***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Mācību dialogs.
2. Radošais darbs klasiskās mūzikas pavadījumā.

***Skolotājas un skolēnu sadarbības iecere:***

1. Skolotāja ar skolēniem pārrunā vēstules rakstīšanas nosacījumus, atgādinot skolēniem vēstules rakstīšanas nosacījumus.
2. Skolotāja izskaidro veicamo uzdevumu. Zēniem ir jāiejūtas Vīksnas jaunsunga lomā un jāuzraksta vēstule Līvijas jaunkundzei. Savukārt meitenēm ir jāiejūtas Līvijas jaunkundzes lomā un jāuzraksta vēstule Vīksnas jaunsungam.
3. Skolotāja ierosināšanai izteiksmīgi nolasa fragmentu no stāsta „Brūklenāju vaiņags”.
4. Skolotāja atskaņo mūziku (E. Dārziņa „Melanholiskais valsis”) un rosina skolēnus radīt idejas, izjūtas un atklāt tās rakstiski.
5. Skolēni raksta vēstuli.

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, iepazīstina ar stundas mērķiem un informē, ka skolēniem būs iespēja pārdomāt un vēstulē stāsta galvenajiem varoņiem atklāt savas domas par J. Poruka stāsta „Brūklenāju vaiņags” galveno varoņu garīgo pasauli, iejusties Līvijas un Vīksnas kunga dvēselē, kā arī paust savus uzskatus par galveno varoņu rīcības motīviem.

Tiek atsaukti atmiņā un pārrunāti vēstules rakstīšanas nosacījumi (ievada frāzes, iztirzājums, nobeiguma frāzes, paraksts, datums, lapas noformējums, rakstu kultūra). Rakstīšanas procesā ir jāpārdomā vēstules plānojums, saturam ir jāatbilst saziņas mērķim, rakstot jāizmanto stāsta „Brūklenāju vaiņags” analīzes gaitā gūtās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Skolotāja izdala katram skolēnam baltu papīra lapu un izskaidro veicamo uzdevumu. Skolotāja rosina klases zēnus iejusties Vīksnas jaunsunga lomā un uzrakstīt vēstuli Līvijai. Savukārt meitenēm ir jāiejūtas Līvijas jaunkundzes lomā un jāuzraksta vēstule Vīksnas jaunsungam.

Lai skolēnus veiksmīgāk ierosinātu rakstīšanai, skolotāja nolasa fragmentu no „Brūklenāju vaiņaga”: „*Neviļus manim ritēja pa asarai uz Līvijas rakstienu. Es viņai atbildēju, rakstīju vairākkārt, bet atbildes vairs nedabūju. Drīz pēc tam mani vecāki*

*pārgāja dzīvot citur, es viņus atstāju, aiziedams uz Iekškrīeviju par mājskolotāju. Laiks izdziedē visas brūces, ja ne citādi, tad caur nāvi. Es paliku dzīvs, bet cik tukša ir mana dzīve!”*

Lai veidotu emocionālu noskaņu un līdzpārdzīvojumu, skolotāja atskaņo E. Dārziņa „Melanholisko valsī” un rosina skolēnus radīt idejas, izjūtas un atklāt tās rakstiski. Skolēni raksta, fonā skan E. Dārziņa „Melanholiskais valsis”. Skolotāja cer, ka skolēni būs uztvēruši un atklājuši stāsta „Brūklenāju vaiņags” galveno varoņu rīcības motīvus un garīgo būtību.

Stundas beigās skolēni nodod vēstules, skolotāja pateicas par darbu stundā un atvadās.

#### 8. stunda. **Sirdsskaidra cilvēka atklāsme J. Poruka stāstā „Sirdsšķīsti ļaudis”.**

##### ***Stundas mērķi:***

1. Veicināt izpratnes rašanos par jēdziena „sirdsšķīsti ļaudis” atklāsmi J. Poruka stāstā „Sirdsšķīsti ļaudis”.
2. Aicināt skolēnus pārdomāt sirdsskaidra cilvēka personības iezīmes un dzīves vērtības.
3. Rosināt skolēnus pārdomāt par sirdsšķīsta cilvēka vietu mūsdienu sabiedrībā, saistot to ar personīgo pieredzi.

##### ***Darba organizācijas formas:***

1. Frontālais darbs.
2. Individuālais darbs.

##### ***Mācību metodes un metodiskie paņēmieni:***

1. Brīvais raksts.
2. Domu tīkls.
3. Problēmdialogs ar klasi.
4. Izlasītā komentēšana.

##### ***Skolotājas un skolēnu sadarbības iecere:***

1. Skolotāja aicina skolēnus darba lapās brīvajā rakstā uzrakstīt savas asociācijas, kas saistās ar jēdzienu „sirdsšķīsti ļaudis”.
2. Skolēni strādā darba lapās.
3. Skolotāja rosina skolēnus pārdomāt un uzrakstīt darba lapās, kādas rakstura īpašības J. Poruks atklāj Zalkšņu tēva raksturā.

4. Skolēni izsaka savas pārdomas, skolotāja papildina un precizē.
5. Skolotāja aicina skolēnus pievērsties trešajam uzdevumam darba lapās. Skolēni raksta, pēc tam iesaistās problēmdialogā par sirdsšķīstu cilvēku vērtībām un rakstura iezīmēm.
6. Skolotāja rosina skolēnus domāt par sirdsšķīsta cilvēka vietu mūsdienu sabiedrībā.
7. Skolēni iesaistās dialogā, skolotāja papildina, precizē, apkopo skolēnu viedokļus.

### ***Stundas norise.***

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, iepazīstina ar stundas mērķiem un informē par konkrētās stundas iecerī un uzdevumiem: pārrunāsim un analizēsim J. Poruka stāstu „Sirdsšķīsti ļaudis”, vērtēsim sirdsskaidra cilvēka personības iezīmes, dzīves vērtības un sirdsšķīsta cilvēka vietu mūsdienu sabiedrībā, saistot to ar personīgo pieredzi.

Skolotāja darba lapā *Sirdsskaidra cilvēka atklāsme J. Poruka stāstā „Sirdsšķīsti ļaudis”* lūdz skolēnus brīvajā rakstā uzrakstīt savas asociācijas, kas saistās ar jēdzienu „sirdsšķīsti ļaudis”.

Darba lapa. Sirdsskaidra cilvēka atklāsme J. Poruka stāstā „Sirdsšķīsti ļaudis”

*Svētīgi ir tie sirdsšķīsti ļaudis,  
Jo tiem būs dievu redzēt...”. (J. Poruks.)*

**1.uzdevums.** *Brīvajā rakstā uzrakstiet savas asociācijas, kas saistās ar jēdzienu „sirdsšķīsti ļaudis”.*

.....  
.....  
.....  
.....

**2.uzdevums.** *Pārdomājiet un uzrakstiet, kādas rakstura īpašības J. Poruks atklāj Zalkšņu tēva tēlā.*

*Zalkšņu tēvs*

**3. uzdevums.** *Stāstā „Sirdsšķīsti ļaudis” J. Poruks raksta: „Cik skaistu īpašību nav ūdenim! Visskaistākā - tīrīt, skalot priekšmetus, pie tam sevi uzpurēt, tapt par samazgām, kuras katrs uzskata ar riebumu un spļauj tām virsū. Bet nu ūdens atstāj miesas - samazgas pārvēršas garīgā stāvoklī, paceļas gaisos un krīt atkal lejup tīrs kā pērles, lai no jauna tīrītu zemes tumšās krūtis. Un šī pate īpašība piemīt arī dažā cilvēkā.”*

**1. Kādas ir Jūsu pārdomas, izlasot minētos J. Poruka vārdus?**

.....  
.....  
.....  
.....

**2. Kādam, Jūsaprāt, ir jābūt cilvēkam, lai teiktu, ka viņam ir sirdsskaidra dvēsele?**

.....  
.....  
.....

**4. uzdevums.** *Aizpildiet tabulu.*

<i>Sirdsšķīsta cilvēka vērtības</i>	<i>Ikdienas cilvēka vērtības</i>
-------------------------------------	----------------------------------

--	--

Skolēniem vajadzētu uztvert jēdziena „sirdsšķīsti ļaudis” būtību: *„Sirdsšķīsti ļaudis ir cilvēki ar labu, nesavtīgu sirdi, kas ir gatavi darīt labu citam, neprasot neko pretī.”*;

*„Jēdziens „sirdsšķīsti ļaudis” asociējas ar labestības, mīlestības pilnu un patiesu cilvēku.”*

Skolotāja rosina skolēnus pārdomāt un darba lapā uzrakstīt, kādas rakstura īpašības J. Poruks atklāj Zalkšņu tēva tēlā. Skolēni varētu pamanīt un uztvert Zalkšņu tēva *sirsnību, nesavtīgumu, devīgumu, labestību, godīgumu, naivumu un patiesumu*, akcentēt, ka Zalkšņu tēvam tiešām ir sirdsskaidra dvēsele un nesavtīga sirds, tikai viņš ir pārāk naivs un nespēj izprast patieso dzīves realitāti un cilvēku būtību.

Skolotāja piedāvā skolēniem citātu no J. Poruka stāsta „Sirdsšķīsti ļaudis”: *„Cik skaistu īpašību nav ūdenim! Visskaistākā - tīrīt, skalot priekšmetus, pie tam sevi uzpurēt, tapt par samazgām, kuras katrs uzskata ar riebumu un spļauj tām virsū. Bet nu ūdens atstāj miesas - samazgas pārvēršas garīgā stāvoklī, paceļas gaisos un krīt atkal lejup tīrs kā pērles, lai no jauna tīrītu zemes tumšās krūtis. Un šī pate īpašība piemīt arī dažādiem cilvēkiem.”*

Skolēni strādā darba lapā un raksta savas domas, saistot konkrēto citātu ar J. Poruka stāsta „Sirdsšķīsti ļaudis” galvenajiem tēliem. Skolotāja rosina skolēnus pārdomāt, kāpēc rakstnieks saista ūdens un dažu cilvēku īpašības. Skolēni ūdens īpašības varētu saistīt ar Zalkšņu tēvu, atklājot šī varoņa spēju pašuzpurēties, dalīties ar cilvēkiem itin visā, neprasot neko pretī: *„Citātā atainotās ūdens īpašības man visspilgtāk saistās ar Zalkšņu tēvu, kurš pašai dziedīgi palīdz visiem cilvēkiem - tāpat kā ūdens, kas attīra cilvēku un veldzē cilvēces un dabas vajadzības, nesāņemot neko pretī.”*

Skolotāja rosina skolēnus pārdomāt un uzrakstīt darba lapā savu viedokli par to, kādam ir jābūt cilvēkam, lai par viņu teiktu, ka tam ir sirdsskaidra dvēsele. Problēmdialogā tiek pārrunātas sirdsšķīsta cilvēka rakstura iezīmes. Skolēni varētu būt atsaucīgi un labprāt izteiktu savas pārdomas: *„Šis cilvēks nedrīkst būt mantkārīgs, un viņam viss ir jādara saskaņā ar cilvēces likumiem. Šim cilvēkam jācenšas palīdzēt*

*citiem, jātic labajam un patiesām vērtībām.”; „Manuprāt, cilvēkam ir jābūt patiesam, godīgam, mīlošam un pozitīvam. Tādam cilvēkam ir jāprot saskatīt un izvēlēties patiesās vērtības, nevis ārējās pievilcības izpausmes.”*

Skolēni aizpilda tabulu darba lapā, atklājot sirdsšķīsta cilvēka un ikdienas cilvēka vērtības. Skolēnu uzskati par sirdsšķīsta cilvēka vērtībām: *mīlestība, dvēseles skaistums, ģimene, ticība, citu labklājība, sirdsmiers*. Skolēnu domas par ikdienas cilvēka vērtībām: *ģimene, mīlestība, draugi, karjera, nauda, veselība, dzīvība*.

Stundas noslēgumā tiek izteiktas pārdomas par sirdsšķīsta cilvēka vietu mūsdienu sabiedrībā. Skolēnu viedoklis varētu būt dažāds: vieni uzskata, ka mūsdienu sabiedrībā tādi cilvēki kā Zalkšņu tēvs nespētu izdzīvot, jo viņu sirdsskaidrību un labestību „aprītu” pārējo cilvēku mantkārība un savtīgums. Savukārt citi ir akcentējuši, ka arī mūsdienās dzīvo sirdsskaidri un labsirdīgi cilvēki, kas ir gatavi uzpurēties citu dēļ. Te var atcerēties gada balvas pasniegšanas ceremoniju „Latvijas lepnums”, kurā tika parādīti tie cilvēki, kas ir spējīgi uz līdzjūtību, pašuzpurēšanos citu dēļ, nesavtīgu rīcību un palīdzību. Skolotāja cenšas virzīt skolēnu pārdomas, ka vienmēr un visos laikos, kamēr būs cilvēce, būs arī sirdsšķīsti cilvēki, kas ar savu sirdsskaidrību un labestību spēs sasildīt pārējo cilvēku dvēseli.

Stundas beigās skolotāja uzdod skolēniem **mājas darbu – pārspriedumu „Man tuvas vērtības J. Poruka daiļradē”**.

***Pārsprieduma mērķis:***

1. Rosināt skolēnus aktualizēt un atklāt J. Poruka daiļradē paustās vērtības, saistot ar savu pieredzi.
2. Pilnveidot skolēnu prasmi vērtējoši atklāt nozīmīgo, tuvo J. Poruka daiļradē un paust rakstiski pārspriedumā.
3. Rosināt skolēnus izvērtēt un pārdomāt savu personību un dzīvi, saistot to ar J. Poruka daiļradē atklātajām vērtībām.

Izmantojot metodisko paņēmieni „Prāta vētra”, tiek noskaidrotas vērtības, kuras skolēni ir saskatījuši J. Poruka daiļradē. Ierosinājumam skolēnu atbildes skolotāja atspoguļo uz tāfeles domu kartē. Tiek pārrunātas idejas, skolotāja atbild uz skolēnu jautājumiem, uzdod pārspriedumu un atvadās.

Literatūra



1. Ancītis, Voldemārs. (1971) *Jānis Poruks*. Dzejnieka dzīve un personība. No: J. Poruks. Raksti 1.sēj. Rīga: Liesma, 7.-73. lpp.
2. Butevica, Mudīte. (1993) *Jānis Poruks*. Rīga: Izglītība, 52 lpp.
3. Dāle, Pauls. (1962) *Gara problēmas*. Čikāga: Kalnājs, 5.-26. lpp.
4. Egle, Rūdolfš. (1930) *Poruku Jānis: dzejnieka dzīve un darbi*. Rīga: J. Rozes apgāds, 223 lpp.
5. Eglītis, Viktors. (1903) *Poruks*. Viktora Eglīša kritika. Rīga: Burtnieks, 47 lpp.
6. Kursīte, Janīna. (2002) *Dzejas vārdnīca*. Rīga: Zinātne, 199. lpp.; 345.-346. lpp.
7. Maldonis, Voldemārs. (1923) *Poruka ētikas problēmi*. Rīga: K. Priediša sp., 3.-43. lpp.
8. Mauriņa, Zenta. (2003) *Jānis Poruks un romantisms*. Rīga; Daugava, 187.-189.; 201.-202. lpp.
9. Poruka, Erna. (1943) Atmiņas par Jāni Poruku. *Latvju Mēnešraksts*, nr.3, 149.-153. lpp. nr. 4, 213.-214. lpp.
10. Smilkīņa, Benita. (1999) *Novēle. Stili, virzieni, personības latviešu novelē līdz 1945.gadam*. Rīga: Zinātne, 65.-68. lpp.
11. Vecgrāvis, Viesturs. (1998) *Jāņa Poruka skatījums uz pasaules literatūru – laikmeta apsteigšana un personības traģika*. Materiāli par pasaules strāvām latviešu literatūrā. Rīga: Zinātne, 23.-30. lpp.
12. Vecgrāvis, Viesturs. (1981) Nākamības cilvēka sirdsdedzi alkams. Personības koncepcija J. Poruka daiļradē. *Literatūra un Māksla*, nr. 42, 6.-7. lpp.
13. Veselis, Jānis. Jānis Poruks. No: *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Literatūra, 1936, 7.-46. lpp.
14. *Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas un Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja rakstnieku fotogrāfijas*.

<http://www5.acadlib.lv/PVP/0000000956.htm>

15. *Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts, mācību priekšmeta „Literatūra” programmas paraugs. 1., 2. variants.*  
[http://visc.gov.lv/normdok/mk08715.htm#23pielikums.](http://visc.gov.lv/normdok/mk08715.htm#23pielikums)

## Darba lapa. Dzejnieks Jānis Poruks fotogrāfijās un zīmējumos



Jānis Poruks. Zīmējuma fotouzņēmums.

Mākslinieks: Kārlis Miesnieks



Jānis Poruks ar meitu Karmenu (fragments no grupas uzņēmuma, kur J. Poruks kopā ar dzīvesbiedri Ernestīni un meitu Karmenu). 1907.gads.



Jānis Poruks studiju laikā. [ap 1900. gadu], Rīga.



Jānis Poruks ap 1908. gadu. Zīmējums, 1942. gads. Drukāts. Rīga. Mākslinieks: Oskars Norītis.



Jānis Poruks. [ap 1910. gadu], Rīga. Fotogrāfs: Jānis Rieksts